

Asia: VN/4118/2019

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

Kyllä

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

Eduskunta ja ministeriöt

Yleiset huomiot esityksestä

Suomalaiset lobbarit ovat valmiita avaamaan lobbaustaan, joka on merkittävä osa demokratiaa. Suomi ei tarvitse lobbauksen avoimuusrekisteriä siksi, että lobbaus olisi meillä salakähmäistä kabinettipuuhastelua, vaan siksi, että siitä tulisi avoimempaa ja ymmärrettävämpää.

Vaikuttamistyötä järjestöissä, yrityksissä ja vaikuttajaviestintätoimistoissa tekevien lobbareiden verkosto eli Edunvalvontafoorumi otti kantaa jo helmikuussa 2019 lakisääteisen avoimuusrekisterin puolesta. Vetoimuksen allekirjoitti 104 lobbauksen ja edunvalvonnan ammattilaista.

Jyväskylän yliopiston ”Lobbauksen nykytila Suomessa valtiollisella tasolla” -tutkimuksen mukaan sekä päättäjät että lobbarit pitävät päätöksentekoa yleisesti läpinäkyvänä ja päättäjille viestimistä helppona. Päättäjät kokivat myös intressiryhmien kuulemisen ja itseensä kohdistuvan lobbauksen olevan tasapuolista. Päättäjillä olisi kuitenkin intressi saada enemmän tietoa lobbauksesta.

Lobbauksesta saatavilla oleva virallinen tieto on määrällisesti runsasta, mutta vielä varsin rajallista ja hankalasti hyödynnettävää. Virallisesta vaikuttamisesta julkaistaan hyvin tietoa, kuten vaikkapa eduskunnan valiokuntakäsittelyjen asiantuntijakuulemisista. Tutkimus osoitti, että tarvetta on lisätä

erityisesti lainsäädännön valmisteluun ja budjettivallan käyttöön liittyvän vaikuttamistyön läpinäkyvyyttä. Rekisteri tekee näkyväksi mihin asioihin vaikutetaan ja ketkä vaikuttavat.

Kansanedustajat ja ministerit kohtaavat eniten lobbausta Jyväskylän yliopiston tutkimuksen mukaan. Myös ministeriöiden viranhaltijat ovat vaikuttamisen kohteena. Valtion virastot sen sijaan eivät tutkimuksen mukaan näyttäytyä keskeisenä lobbauksen kohteena. Tutkimus tukee sitä lähtökohtaa, että rekisterin soveltamisalaksi on otettava ensivaiheessa eduskunta ja ministeriöt.

Mietintö on hyvä pohja työstää loppuun sääntelyesitys. Kannatamme, että rekisteri on julkinen ja sen käyttö on maksutonta. Verkkopohjaisen rekisteri pitää olla ilmoitusvelvolliselle hallinnollisesti kevyt ja erittäin käyttäjäystävällinen.

Lakiesitystä on tarkennettava niin, että se avaa lakien valmistelun ja budjettivallan käyttöön liittyvää vaikuttamistyötä eikä ulota sääntelyä kaikkeen mahdolliseen vuoropuheluun päättäjien ja intressitahojen välillä. OECD:n ja Euroopan neuvoston suositusten mukaan rekisterin sisältämien tietojen avulla pitäisi pystyä tekemään julkiseksi niin kutsuttu lainsäädännöllinen jalanjälki, eli tieto siitä, mitkä tahot ovat pyrkineet vaikuttamaan mihinkin päätökseen tai lakialoitteeseen.

Kannatamme, että toimintailmoitukseen kirjattava tieto kirjataan aihelähtöisesti. Lobbauksen kohteena olevan teeman ja aiheen on oltava relevanttia, jolloin vaikuttamistoiminnasta syntyy oikea kuva.

Perusteluissa on selkeämmin todettava toimintailmoitukseen kirjattavien yhteydenottojen teema eikä ulottaa sitä vapaamuotoisiin keskusteluihin politiikan ja talouden tilasta ja toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin.

Ehdotamme, että 4 pykälässä todetaan nykyistä selkeämmin ja ymmärrettävämmin, että toimintailmoitukseen merkitään vaikuttamistoiminnasta eduskunnassa ja ministeriössä valmisteluun tai päätöksentekoon liittyvä aihe kuten lakiesitykset, taloudelliset asiat ja periaate- ja suunnittelupäätökset ja siihen liittyvä yhteydenpidon kohde tai muu vastaava. Tämä helpottaa myös rekisteristä tietoja etsiviä henkilöitä ja tukee rekisterin tavoitetta avata lainsäädännöllistä jalanjälkeä.

Avoimuusrekisterilain parlamentaarinen valmistelu on ollut esimerkillistä avoimuudessaan ja eri sidosryhmät ovat voineet tuoda valmistelun aikana oman asiantuntemuksensa esille. Toivomme, että näin tapahtuu myös siinä vaiheessa, kun Valtion talouden tarkastusviraston johdolla ryhdytään rekisteriä toimeenpanemaan ja laatimaan ohjeita ilmoitusvelvollisille.

Arvostamme, että VTV asettaa eri sidosryhmistä koostuvan neuvottelukunnan viralliseksi yhteistyöelimeksi, joka seuraa rekisterin toimeenpanoa ja voi tehdä aloitteita toiminnan kehittämiseksi. Ehdotamme, että neuvottelukunta aloittaa toimintansa jo ennen kuin rekisteri on käytössä eli neuvottelukunta pitäisi asettaa pikimmiten lain hyväksymisen jälkeen eikä vasta sitten kun rekisteri on toiminnassa. Neuvottelukunta voisi antaa arvokasta ja monipuolista asiantuntija-apua VTV:lle rekisterin käyttöön liittyvän ohjeistuksen valmistelussa. Ilmoitusvelvollisille on tarjottava säännönmukaista koulutusta ja valistusta rekisterin käytöstä.

Neuvottelukunnan asettamista hyvissä ajoin ennen kuin rekisteri on toiminnassa puoltaa vahvasti myös se, että neuvottelukunnan tehtävänä on laatia hyvät edunvalvontatavat. Pidämme tärkeänä, että hyvällä edunvalvontatavalla pyritään luomaan yhtenäiset eettiset edunvalvonnan toimintaohjeet. Edunvalvontafoorumien vuonna 2014 luomat Edunvalvonnan eettiset ohjeet ovat erinomainen pohja hyvälle edunvalvontatavoille.

Sääntelyn kohteena olevien kuuleminen valmistelussa on jatkossakin tärkeää. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että ilmoitusvelvollisten mukana olo on erityisen tärkeää lobbausrekisterisääntelyn onnistuneessa toimeenpanossa.

Yli-Huttula Tuomo
Edunvalvontafoorumi